

DIFTONGER (UDVIDET)

Ved en *fonetisk* diftong kan man forstå to sammenhængende vokallyde i én stavelse. Hvis den anden vokallyd udgør stavelsestoppen, kaldes diftongen *stigende* (fx dansk *ja*), hvis det er den første, er det en *faldende* diftong (fx dansk *tøj*, *tov*). *Fonologisk* set er det i dag ukontroversielt at hævde at de stigende diftonger består af et konsonantfonem plus et vokalfonem (fx */ja/*), hvorimod tolkningen af de faldende diftonger har været mere omstridt.

Der er tre logiske muligheder: (1) monofonem(at)isk som én (glidende) vokal (efter */t/* i *tøj*, *tov*) – det vil svare til en udbredt tolkning i engelsk og tysk hvor langvokaler og diftonger optræder parallelt i flere henseender; (2) bifonem(at)isk som et vokalfonem plus et andet vokalfonem, således at *tøj*, *tov* ville slutte på henh. */i/* og */u/*; (3) bifonem(at)isk som et vokalfonem plus et konsonantfonem, således at *tøj*, *tov* vil slutte på henh. */j/* og */v/*.

De lingvistiske argumenter peger klart på mulighed (3) som den rette: (a) Morfologiske alternationer, fx *stege* og *stegt* udtales med henholdsvis fonetisk diftong og vokal plus *[g]*,

altså en indiskutabel vokal+konsonant-forbindelse; (b) infinitiv dannes af stammen ved at der *altid* tilføjes et "svagt e" (et *schwa*) hvis stammen ender på konsonant (fx *blæse*, *kilde*), derimod ofte ikke hvis stammen ender på vokal (fx *(at) si*, *du*, *nå* osv.) – og verbalstammer der ender på faldende diftong, får *altid* *schwa* i infinitiv (fx *veje*, *sove*); (c) stødet: ordfinale langvokaler (fx *å*, *ske*) har altid stød (bortset fra udråbsord o.l., fx *åh*), hvorimod mange ordfinale faldende diftonger ikke har det (fx *tøj*, *tov*), helt parallelt med mange ordfinale forbindelser af kortvokal plus sonor konsonant (fx *(et) tal*, *ven*).

I moderne dansk udtales også forbindelser af vokal + finalt *r* som faldende diftonger (fx i *bær*, *smør*).

Se nærmere om den fonologiske tolkning af diftongerne i H. Basbøll 2005, s. 65-69.

De fonetiske diftongers skrivemåde er en væsentlig ortografisk – og ortografihistorisk – udfordring.